

Diagnostyka i ewaluacja

– konieczność czy potrzeba?

konferencja metodyczna CDN i MODN

Konin, 31.08.2013 r.

Diagnostyka i ewaluacja w edukacji – różnice i podobieństwa

Diagnostyka – samodzielna dyscyplina naukowa zajmująca się sposobami zbierania danych i ich analizy, co stanowi podstawę oceny zjawisk będących przedmiotem zainteresowania w różnych dyscyplinach naukowych.

Diagnostyka edukacyjna (edukacyjno-wychowawcza) – dział dydaktyki

Zajmuje się opisem i wyjaśnianiem sposobów rozpoznawania sytuacji dydaktycznej i wychowawczej ucznia oraz zmian, jakie w nim zachodzą pod wpływem oddziaływania pedagogicznego.

Jest to teoria i praktyka diagnozy edukacyjnej stanowiąca skonkretyzowane i uściślane rozpoznawanie warunków, przebiegu i wyników uczenia się dokonywane w celu zapobiegania niepowodzeniom szkolnym.

Diagnostyka edukacyjna obejmuje:

- **wstępne przygotowanie poznawcze**
- **wstępną motywację poznawczą**
- **treści kształcenia**
- **warunki kształcenia**
- **osiągnięcia poznawcze i motywacyjne**

Przedmiotem diagnostyki edukacyjnej jest zarówno **proces**, jak i **warunki** uczenia się, w tym **rozpoznawanie zaburzeń** (diagnoza negatywna) i **rozpoznawanie poziomu rozwoju** (diagnoza pozytywna), które mogą stanowić rezultaty procesu uczenia się.

Diagnoza pedagogiczna – to opis i wyjaśnienie sposobów poznawania sytuacji dydaktycznej i wychowawczej ucznia, w tym głównie zmian w nim zachodzących pod wpływem oddziaływania pedagogicznego.

Diagnoza ta **obejmuje** nie tylko **ocenianie** i **sprawdzanie stanu osiągnięć ucznia**, ale także wyjaśnianie przyczyn (**genezę**) oraz przewidywanie rozwoju tychże osiągnięć (**prognozę**).

Poznanie diagnostyczne opiera się na **doświadczeniu** (zebraniu danych z zastosowaniem odpowiednich technik i narzędzi) i **rozumowaniu** (ocenie i interpretacji danych).

Diagnoza jest podstawą prognozy, warunkuje projektowanie działań pedagogicznych i wychowawczych.

Naturalnym przedłużeniem diagnozy jest działanie interwencyjne.

W procesie diagnostycznym można wyróżnić trzy ogólne obszary problemowe:

1. **Co rzeczywiście jest?** (diagnoza stanu, identyfikacyjna, prognostyczna)
2. **Co powinno być zrobione?** (diagnoza decyzyjna, projektowanie działań interwencyjnych)
3. **W jaki sposób przybliżyć stan faktyczny do postulowanego?** (obszar działania, weryfikacja diagnoz: stanu, efektów, decyzji)

Struktura procesu diagnostycznego:

- przedmiot – **co** jest przedmiotem diagnozy?
- podmiot – **kto** jest podmiotem badania?

Badany jest podmiotem a nie przedmiotem badania.

Struktura procesu diagnostycznego:

- cel – **po co** dokonujemy rozpoznania?
- kompetencje diagnosty – **kim** jest diagnosta?

Struktura procesu diagnostycznego:

- **model poznania** – **w jaki sposób** diagnozować?
- **metodę** – **czym** się posługiwać w procesie diagnozy?

Struktura procesu diagnostycznego:

- warunki przebiegu diagnozy – **kiedy i gdzie** diagnozować?

Diagnostyka oświatowa to:

- nauka stawiania racjonalnych przypuszczeń o przyczynach trudności w uczeniu się i zachowaniu **ucznia**;
- nauka o wykorzystaniu pomiaru oświatowego (dydaktycznego) do głębszego poznania mocnych i słabych stron **ucznia**.

Ewaluacja - jest częścią procesu podejmowania decyzji.

Obejmuje wydawanie opinii o wartości działania poprzez systematyczne i jawne zbieranie i analizowanie informacji o działaniu, w odniesieniu do znanych celów, kryteriów i wartości.

**Proces ewaluacji
jest wartością samą w sobie
(wartością dodaną).**

Ewaluacja to zaproszenie do rozwoju (wg Helen Simpson).

Jest to najkrótsza, najtrafniejsza i najgłębsza treściowo definicja, pozwalająca na zrozumienie sensu i znaczenia ewaluacji.

„Zaproszenie” – oznacza dobrowolność, akceptację, stan świadomości. Nie ma tu miejsca na przymus i powinność.

„Rozwój” – oznacza dynamikę, wzmocnienie, interaktywność i spojrzenie w przyszłość.

Zarówno ewaluacja, jak i diagnoza są procesami o charakterze uspołecznionym i dialogicznym.

Ewaluacja posiada ściśle określone elementy procesu:

1. **diagnoza, dialog, dyskurs**
2. **plan**
3. **projekt**
4. **generowanie danych**
5. **analiza danych**
6. **raport**
7. **upowszechnienie i wykorzystanie wyników ewaluacji.**

Należy przestrzegać kolejności tych elementów.

Diagnoza składa się z komponentów (co, kogo, po co, kto, w jaki sposób, czym, kiedy i gdzie?), jednak kolejność nie jest istotna.

Wg prof. B. Niemierki **diagnoza w środowisku szkolnym jest uściślonym rozpoznawaniem warunków, przebiegu i wyników uczenia się.**

Nie jest aktem jednostkowym lecz systematycznym działaniem.

Diagnoza i ewaluacja są działaniami celowymi.

Brak edukacyjnych zamierzeń wyklucza możliwość dokonywania jakiegokolwiek diagnozy edukacyjnej, a proces ewaluacji nie rozpocznie się w ogóle.

Zadaniem diagnostyki edukacyjnej jest wspomaganie istniejących form edukacji, w tym głównie procesów uczenia się, nie zaś projektowanie odmiennych procesów.

Dokonywana jest po to, aby określić, jak się ma zastana rzeczywistość do tej, jaką chciałoby się wywołać przez określone działania dydaktyczne czy wychowawcze.

Najczęściej diagnozie podlegają kompetencje nauczyciela, osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze konkretnego ucznia, klasy, szkoły czy szkół na poziomie gminy, województwa czy kraju.

**Utożsamianie ewaluacji z akredytacją,
audytem lub kontrolą prowadzi
do pozbawienia jej właściwego sensu.**

Ewaluacja w edukacji zawiera wszystkie atrybuty diagnozy edukacyjnej, która jest jej integralną częścią.

Najważniejsze to:

- **trafność**
- **dokładność**
- **rzetelność**
- **obiektywizm**
- **bezstronność sytuacji diagnostycznej**

Wspólne i rozdzielne obszary diagnozy i ewaluacji edukacyjnej:

DIAGNOZA EDUKACYJNA	EWALUACJA W EDUKACJI
POCHODZENIE OKREŚLEŃ	
rozpoznanie (gr.)	wartościowanie (ang.)

DIAGNOZA EDUKACYJNA

EWALUACJA W EDUKACJI

ISTOTA

uściślane rozpoznawanie
warunków, przebiegu
i wyników uczenia się

uspołeczniony proces
zmierzający do określenia
wartości danego obiektu
lub działania według przyjętych
kryteriów w celu jego
udoskonalenia,
lepszego rozumienia i rozwoju

DIAGNOZA EDUKACYJNA

EWALUACJA W EDUKACJI

GŁÓWNE CELE

pomiar edukacyjny

rozpoznanie,
wspomaganie,
wyjaśnianie

uczenie się, zmiana,
interakcja społeczna

DIAGNOZA EDUKACYJNA		EWALUACJA W EDUKACJI	
GŁÓWNE FUNKCJE			
sprawozdawczo-kontrolna	formatywna, informacyjna, poznawcza, wyjaśniająca, pragmatyczna, rozwojowa		rozumiejąca, animacyjna

DIAGNOZA EDUKACYJNA		EWALUACJA W EDUKACJI	
ZAKRES			
warunki uczenia się	przebieg i wyniki uczenia się	celowe działania i realizowane przez nie wartości	

DIAGNOZA EDUKACYJNA		EWALUACJA W EDUKACJI	
GŁÓWNE CECHY			
	rzetelność, trafność, obiektywizm, dokładność, komplementarność, bezstronność		uspołecznienie, dialogiczność, demokratyczność

DIAGNOZA EDUKACYJNA

EWALUACJA W EDUKACJI

CHARAKTER

klasyfikacyjny

utilitarny, który ma przede wszystkim wspomagać konkretnych odbiorców w konkretnej sytuacji, a także wywoływać pozytywne zmiany i poprawiać jakość zarówno bieżącej, jak i przyszłych, analogicznych działań

elastyczny,
kontekstualny

DIAGNOZA EDUKACYJNA

EWALUACJA W EDUKACJI

PODEJŚCIE DO PROCESU BADANIA

dyscyplinowanie
i kontrola

określona
procedura
diagnostyczna
i badawcza

interaktywność
i negocjacyjne podejście
do procesu badania
(wzajemne oddziaływanie
badacza i badanego),
będącego jednocześnie
szeroko rozumianym
procesem uczenia się

DIAGNOZA EDUKACYJNA	EWALUACJA W EDUKACJI	
PLANOWANIE		
najczęściej poza środowiskiem instytucji	uspołecznione pośrednio	w środowisku instytucji

DIAGNOZA EDUKACYJNA		EWALUACJA W EDUKACJI	
PORÓWNYWALNOŚĆ WYNIKÓW			
pożądana	porównywalność w wybranych zakresach	często brak możliwości dokonywania porównań, ze względu na indywidualny charakter ewaluacji, uwzględniający czynniki zewnętrzne i wewnętrzne badanego programu lub instytucji	

DIAGNOZA EDUKACYJNA

EWALUACJA W EDUKACJI

RAPORT KOŃCOWY

ściśle określona
struktura
i procedura

dopasowanie
do potrzeb odbiorcy

możliwość interaktywnej
korekty raportu

DIAGNOZA EDUKACYJNA		EWALUACJA W EDUKACJI	
EFEKT KOŃCOWY			
	przedstawienie informacji, oszacowanie wyników badanego procesu	określenie wartości badanego działania, doświadczenie i kompetencje powstałe w wyniku interaktywnego procesu uczenia się	

Literatura:

- „Diagnostyka pedagogiczna. Nowe obszary i rozwiązania.”, Ewa Wysocka, Kraków 2013;
- „Mutualizm ewaluacji i diagnozy edukacyjnej”, Sylwia Jaskuła, materiały z XVIII Krajowej Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej, Wrocław 2012;
- „Diagnostyka Edukacyjna”, Bolesław Niemierko, Kraków 2004;
- „Komu jest potrzebna diagnostyka oświatowa?”, Krzysztof Konarzewski, Kraków 2004.

Opracowanie prezentacji: Ewa Gryczman (MODN w Koninie)